

Şii Hizbullah ve Maruni Özgür Yurtsever Hareket Arasındaki İktidar İttifakı Üzerine Bir İnceleme

SELMAN BÜYÜKKARA

01 ARALIK 2021

(Bu metin İngilizce orijinal versiyonundan tercüme edilmiştir.)

Özet: Lübnan'ın mezhepçi siyasal sisteminde merkezi bir yer işgal eden Hizbullah ve Özgür Yurtsever Hareket'in (ÖYH) bir Mutabakat Bildirisi imzalamaları ve günümüzde iktidara ulaşmış siyasal bir ittifak kurmaları üzerinden on beş yıl geçti. İdeolojik ve siyasi açıdan birbirine zıt bu iki parti, 2005'te Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesiyle oluşan yeni siyasal iklimde stratejik ve pragmatik amaçlarla bir araya geldi. Bu ittifak sayesinde Hizbullah silahlarını korumak için bir Hristiyan kalkanı elde ederken, ÖYH de Lübnan siyasetindeki yalnızlığına son vermek için bir müttefik kazanmış oldu. Fakat son üç yıldaki ulusal, bölgesel ve uluslararası gelişmeler uzun bir süredir her iki tarafı siyasi arenada öne çıkartan bu anlaşmayı tehlikeye atabilir. Bu yazıda Hizbullah ve ÖYH arasındaki ittifakın sürdürülebilirliğini tehlikeye atan gerilim noktaları ana hatlarıyla analiz edilecektir.

Giriş

6 Şubat 2021'de Özgür Yurtsever Hareket (ÖYH) başkanı Cibrân Bâsîl, Hizbullah ile imzalanan Mutabakat Bildirisi'nin yeniden gözden geçirilmesi gerektiğine yönelik bir açıklamada bulundu. Yaptığı açıklamada, "Lübnan [halkı] için yeni ufuklar ve umutlar oluşturmak amacındaki bu mutabakatı geliştirmek, onun sürekli olarak varlığını sürdürebilmesi için bir ön koşuldur. Fakat, mutabakata bağlılığını bildirmiş olanlar eğer devlet inşa etme mücadelesinde ve herhangi bir direnişi yahut mücadeleyi yok eden yozlaşmış ittifaklara karşı şerefli Lübnanlıların zaferini ilan etmede başarılı olamazlarsa artık bu mutabakata bir ihtiyaç da yok demektir" ifadelerini kullandı.¹ ÖYH ve Hizbullah arasındaki stratejik ittifakın 15. yıldönümünde yapılan bu açıklama, meclisteki çoğunluklarını korumada ve 2016'da Mîşâl Avn'ı cumhurbaşkanı seçmedeki başarılarına rağmen ittifakın yüzleşmekte olduğu problemleri su yüzüne çıkarmaktadır. Son üç yıldaki ulusal, bölgesel ve uluslararası gelişmeler ittifakın geleceğini geçmiş on beş yıldaki herhangi bir andan daha belirsiz kılmaktadır.

Bu yazı, iç işlerindeki ve belli bölgesel gelişmelerdeki maliyet yükü sebebiyle ittifaktaki artan gerilim noktalarını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışma öncelikle ideolojik olarak birbirine zıt olan bu partileri birleştiren siyasal, ideolojik ve sosyal bağlama odaklanmaktadır. Ardından, Lübnan siyasetinin tarihsel dönüşümünde müttefiklerin imtiyaz ve taviz verme pazarlıklarının nasıl evirildiğini değerlendirmektedir. Son olarak bu yazı, ittifaktaki çatlakları altı temel başlıkta değerlendirerek sonuçlanmaktadır: (1) 2019 protestoları, (2) Lübnan'ın ekonomik krizi ve izolasyonu, (3) Beyrut patlaması ve değişen tehdit algıları, (4) Patrik Er-Râî'nin Hizbullah'a yönelik muhalefeti, (5) dış politika yaklaşımlarındaki ayrılıklar ve ÖYH ile Hizbullah üzerindeki uluslararası baskı, (6) Hizbullah'ın müttefikleri arasında yaşanan çıkar çatışmaları.

Son üç yıldaki ulusal, bölgesel ve uluslararası gelişmeler ittifakın geleceğini geçmiş on beş yıldaki herhangi bir andan daha belirsiz kılmaktadır

Anlaşmanın Bağlamı

On beş yıl önce, ÖYH (çoğunluğu Maruni Hristiyanlardan oluşan bir seçmen kitlesine sahip siyasal parti) ve Hizbullah (Şii siyasal parti ve silahlı devlet dışı örgüt) Beyrut'taki Mar Mikhael Kilisesi'nde bir Mutabakat Bildirisi imzaladı. Genellikle Mar Mikhael Mutabakatı olarak da bilinen bu bildiri imzalandığında, ideolojik ve siyasal pozisyonları itibarıyla birbirine zıt bu iki partinin güçlü bir iş birliği kuracaklarını hayal etmek bile zordu. Her ne kadar anlaşma metni diyalog, demokrasi ve güvenlik üzerine vurgu yapsa da aslında bu, iki partinin Lübnan'ın siyasi sahnesindeki etkilerini arttırmak amacıyla imzaladıkları stratejik bir anlaşmaydı.

2006 yılında bu mutabakat imzalanana kadar Hizbullah ve ÖYH Lübnan siyasetinde birbirlerine tamamen zıt iki farklı yolu benimsemişlerdi. Hizbullah Lübnan İç Savaşı sırasında İsrail işgaline karşı savaşmak amacıyla İran'la bağları olan Şii mollalar tarafından 1982 yılında kuruldu. Hizbullah, 1985'te yayınladığı Açık Mektup isimli manifestoda üç temel ideolojik bileşenden bahsetti: (1) Lübnan'da bir İslam Devleti kurmak, (2) İsrail'e ve diğer Batılı güçlere karşı cihat etmek, (3) İslami yasayı ve milletin genel siyasetini yöneten İran'daki velayet-i fakih'e biat etmek.² Lübnan İç Savaşı'nın ardından 1990 yılında Hizbullah, savaş sonrası demokratik sürece dahil olmak için İslam Devleti kurmak benzeri uç ideolojik görüşlerini askıya alarak bazı tavizler verdi. Daha da önemlisi, Hizbullah askeri bir örgütten siyasal bir partiye evrilirken, iç savaşta Lübnan'ı vesayet altında tutan ve 2005 yılına kadar ülkeyi sıkı bir şekilde kontrol etmiş olan Suriye sayesinde İsrail'e karşı savaşması bahanesiyle silahlarını korumayı başardı.³ Hizbullah iç savaştan sonraki tüm milletvekili seçimlerine katılsa da⁴ 2005'e kadar ülkede kurulmuş hiçbir hükümette yer alamadı. Bu süre zarfında da Lübnan'ın içinde ve dışında kendi sorumluluğundaki saldırılarını gerçekleştirmeye devam etti.⁵

Öte yandan Mîşâl Avn tarafından yönetilen ÖYH, İç Savaş esnasında Hizbullah'a muhalif bir siyasi istikamet takip etmiş Maruni Hristiyan bir siyasal partidir. Mîşâl Avn Lübnan ordusunda komutanken Tâif Antlaşması'na muhalefet etti ve 1989 yılında Lübnan'daki Suriye varlığına karşı Bağımsızlık Savaşı ilan etti. 1990 yılında cumhurbaşkanlığı sarayına yapılan silahlı saldırı sonrasında teslim oldu ve sonrasında Lübnan'daki siyasi tabanı ile ilişkisini kesmek için kendisine yönelik medya yasağı uygulanması şartıyla Fransa'ya sürgün edildi.⁶ Avn destekçilerinin resmi bir siyasal parti kurması engellendiği için 1994 yılında ÖYH ilk olarak mezhepçi olmayan,

Birbirine zıt bu iki partinin güçlü bir iş birliği kuracaklarını hayal etmek bile zordu

seküler ve milliyetçi bir ideo-politik duruşla orta sınıf Hristiyanları, öğrenci organizasyonlarını ve sendikaları hedefleyen gayrı resmi bir toplumsal hareket olarak kuruldu.⁷ Hareket, Suriye'nin Lübnan'daki varlığını ve yozlaşmış Lübnanlı siyasi elitleri güçlü bir şekilde eleştiriyordu. 2000 yılında Güney Lübnan'ın İsrail işgalinden kurtulmasının ardından, Suriye'nin tamamen çekilmesini talep etmek için Hristiyan kökenli siyasi ve entelektüel isimlerden oluşan bir koalisyon olarak "Kornet Şehvân Meclisi" kuruldu.⁸ Bu gelişmeler Suriye'nin varlığına karşı takipçilerini harekete geçirmek için ÖYH'ye bir alan açmıştı. Avn Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ile Suriye arasında 11 Eylül sonrasında Irak üzerine yaşanan anlaşmazlıktan da faydalanarak Suriye'nin Lübnan'daki varlığına karşı bir takım lobicilik faaliyetlerine başladı. Avn, Suriye'nin Lübnan'daki varlığını ve "terörizme" desteğini sona erdirmek amacıyla Suriye'nin Mesuliyeti ve Lübnan Egemenliğini Onarma Yasasını⁹ kanunlaştırmak için ABD Kongresi'nde etkili bir şekilde lobi faaliyeti yürüttü.¹⁰ Bir yıl sonra BM Güvenlik Konseyi, "tüm yabancı kuvvetleri çekilmeye" çağırın 1559. BMGK Kararı'nı uygulama kararı aldı.¹¹ Suriye birliklerinin Lübnan'dan çekilmesi Avn'ın sürgünden dönmesinin önünü açtı. Böylece ÖYH 2005 yılında siyasal bir partiye dönüşme imkanına kavuşmuş oldu.¹²

1989 yılında Tâif Antlaşması'nda belirlenen savaş sonrası Lübnan parlamento yapısına yönelik itirazlar bu iki partinin ideolojik ve siyasal farklılaşmasının diğer bir unsurudur. Tâif Antlaşması savaş öncesinde Hristiyanları parlamentoda çoğunluğa taşıyan 6:5 oranındaki bölüşümü değiştirerek Müslümanlar ve Hristiyanlar arasında eşit bir dağılım (5:5) sunmuştu. Dahası, yürütme erkini cumhurbaşkanlığından (Maruni) Bakanlar Kurulu'na (Sünni başbakanın denetiminde) aktarırken, aynı zamanda Meclis Başkanı'nın (Şii) gücünü artırmıştı.¹³ Nüfusun üçte birini oluşturan Şiilerin ise güç paylaşımını Hristiyanlar ve Müslümanlar arasındaki ikili dağılım modelinden Maruniler, Sünniler ve Şiiler arasında gerçekleştirecek üçlü bir dağıtım modeline (*müsâlese*) çevirmek yönündeki talepleri Hristiyanları endişelendirmeye başlamıştı.¹⁴ Bir taraftan hem Avn hem de Şii partiler Tâif Antlaşması'na karşı eleştirel bir tutum takınmakta, diğer taraftan ise birbirlerinin güç dağılım modellerine kategorik olarak karşı çıkmaktadırlar.

2005 yılına geldiğimizde ÖYH, Suriye'nin Lübnan'daki varlığını protesto eden başlıca partilerden biriydi. Hizbullah ve müttefikleri ise aynı yılın 8 Mart'ında Suriye'nin Lübnan yönetimindeki etkisini desteklemek amacıyla Beyrut'ta geniş çaplı gösteriler düzenlemişti. Fakat Refîk Harîrî suikastının ardından gerçekleşen ve Sedir Devrimi olarak da isimlendirilen geniş çaplı protestolar Suriye birliklerinin Lübnan'dan çekilmesini sağladı. Bu, Hizbullah ve ÖYH'nin siyasi ve ideolojik pozisyonları açısından bir dönüm noktası oldu. Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi ve kabul edilen 1559. BMGK Kararı'ndaki "tüm Lübnanlı ve Lübnanlı olmayan milislerin silahsızlandırılmasına ve

ÖYH açısından ise Sedir Devrimi, ÖYH'nin toplumsal bir hareketten ulusal bir siyasal partiye dönüşmesi için yasal bir imkân sundu

terhis edilmesine” yönelik açık beyan Hizbullah’ın silahlarına doğrudan bir tehdit oluşturdu.¹⁵ Ayrıca Suriye’nin yokluğu, Hizbullah’ın demokratik sürece dahil olarak Lübnan siyasetine katılımını hızlandırdı ve onu ulusal siyaset içerisinde yeni bir siyasi müttefik aramaya zorladı.¹⁶ ÖYH açısından ise Sedir Devrimi, ÖYH’nin toplumsal bir hareketten ulusal bir siyasal partiye dönüşmesi için yasal bir imkân sundu. Bu mezhepçi demokratik yapı içerisinde ÖYH, seküler söylemini büyük ölçüde terk ederek daha mezhepçi (Maruni) bir dil benimsedi. ÖYH’nin temel hareket odağı artık “değişim ve reform” kavramlarına dayalı yeni siyasi söylemiyle beraber yolsuzlukla mücadele ve Hristiyan seçmenlerin “haklarını” savunmaya kaydı.¹⁷

Lübnan siyasetindeki yapısal dönüşüm, farklı ideolojik konumlarına rağmen bu partileri belli tavizler eşliğinde bir Mutabakat Bildirisi’yle iş birliği yapmaya itti. Bu bağlamda, 1559. BMGK Kararı sebebiyle silahlı varlığı tehlikede olan ve 2005 sonrası Lübnan siyasetinde kendisine yer arayan Hizbullah, bu anlaşma sayesinde silahlarının meşruiyetini korumuş oldu (bkz. Mutabakat Bildirisi, Madde 10).¹⁸ Öte yandan ÖYH, Hizbullah’ın silahları için gerekli olan “Hristiyan meşruiyetini” sağlamak karşılığında siyasi yalnızlığını aşmayı başardı.

Dışlanmışlıktan İktidara: İttifakın Evrimi

Mutabakat Bildirisi’nin imzalanmasının ardından, Hizbullah-ÖYH ittifakı birçok siyasi gelişmeyi tecrübe etti. Mutabakat’tan sadece dört ay sonra, Lübnan ve İsrail arasında 2006 savaşı patlak verdi. Özellikle, ÖYH’nin Güney Lübnan’da bombardımana maruz kalan Şii mültecilere Hristiyanların evlerini açma çağrısı, ÖYH-Hizbullah ilişkisini sağlamlaştırdı.¹⁹ Savaşın ardından, kabinedeki 8 Mart ve 14 Mart ittifakları arasındaki anlaşmazlık ciddi bir krize sebep oldu.²⁰ Hizbullah’ı zayıflatmayı amaçlayan 14 Mart ittifakı,²¹ Hizbullah’ın telekomünikasyon ağını kesmeyi ve kabinedeki güçlü konumunu sınırlandırmayı hedefliyordu.²² Ağırlıklı olarak ÖYH, Hizbullah ve diğer bir Şii müttefik olan Emel Hareketi’nden oluşan 8 Mart ittifakı, ilk iki yılda oturma eylemleriyle sokakta ciddi bir muhalefet sergilemişti. Hükümetin Hizbullah’ın telekomünikasyon kanallarını kesme kararı ise Hizbullah askeri güçlerinin 7 Mayıs 2008’de sokaklara inip Beyrut’un stratejik noktalarını ele geçirmesiyle sonuçlandı.²³ 21 Mayıs 2008’de imzalanan Doha Anlaşması bu siyasi krizi sonlandırdı ve seçim yasasını değiştirerek muhalefete anayasal veto gücü verdi.²⁴ Buna ek olarak anlaşma, ÖYH başta olmak üzere Hristiyan partilerin seçim avantajını arttıracak şekilde bazı Hristiyanların yoğunlukta olduğu bölgeleri ayrı birer seçim bölgesine dönüştürdü.²⁵ Fakat Hizbullah’ın Beyrut’taki askeri harekâtı ve diğer bazı faktörler ÖYH için 2009 genel seçimlerindeki Hristiyan oylarının bir önceki 2005 yılı seçimlerine kıyasla %70’den %50’ye düşmesine mal oldu.²⁶

Mîşâl Avn ve Hizbullah, Suriye'deki Hristiyan azınlığı tehdit eden radikal Sünni gruplara karşı savaşıarak kendilerini Lübnan'ın savunucuları ve bölgedeki Hristiyanların koruyucuları olarak göstermiş oldular

2011 yılına geldiğimizde, Arap Baharı'nın patlak vermesinin ardından yaşanan bölgesel karışıklık da ÖYH ve Hizbullah arasındaki ilişkileri olumlu yönde etkiledi. Silahlı Sünni muhalefete karşı Hizbullah, İran'la koordinasyon içerisinde Beşşâr Esed'e askeri destek göndermiştir. Bu süreçte Suriye Savaşı, Suriye ve Lübnan'daki Hristiyan azınlığa karşı bir tehdit olarak algılanan IŞİD gibi bazı radikal Sünni grupların ortaya çıkmasına tanık oldu. Mîşâl Avn ve Hizbullah, Suriye'deki Hristiyan azınlığı tehdit eden radikal Sünni gruplara karşı savaşıarak kendilerini Lübnan'ın savunucuları ve bölgedeki Hristiyanların koruyucuları olarak göstermiş oldular.²⁷ Bu bağlamda Hizbullah ve Lübnan Silahlı Kuvvetleri (LSK), Suriye'ye muhalif direnişçilerin yanında savaşmaya giden Lübnanlı meşhur Selefi alim Ahmed El-Asîr'in grubuyla çatıştılar ve onu tutukladılar.²⁸ Ayrıca 2017 yılında Hizbullah ve LSK, Suriye sınırı yakınlarında 600 kişilik sözde İslam Devleti (IŞİD) savaşçılarına karşı Fecr'ül Cürûd Operasyonu olarak isimlendirilen ortak bir askeri harekât düzenledi.²⁹ Özellikle de Esed'in zafer kazanması ve kaybedilen toprakları geri almasıyla yaşanan Suriye topraklarındaki güç değişimiyle beraber ÖYH ve Hizbullah daha da güçlenmiş oldular. Bu gelişmeler siyasi güç dengesini ÖYH-Hizbullah ittifakı lehine değiştirdi.

2014-2016 cumhurbaşkanlığı seçimleri ve 2018 milletvekili seçimleri, ÖYH ve Hizbullah ittifakı için Lübnan siyasetini ele geçirip zirveye ulaşmaları açısından bir dönüm noktasıydı. 14 Mart ittifakının önde gelen isimlerinden Saad Harîrî (Gelecek Hareketi) ve Semîr Caca (Lübnan Kuvvetleri), Hizbullah ve ÖYH ile Mîşâl Avn'ın 2016'da cumhurbaşkanı olmasının yolunu açan bağımsız anlaşmalar yaptılar. Bu, 14 Mart ittifakının temel siyasi iddialarını zayıflattı ve ittifakı kendi tabanından uzaklaştırarak daha önce rakip olan kamplar arasındaki sınırları bulanıklaştırdı.³⁰ Bu sürede, İran'ın bölgede artan etkisi sebebiyle Suudi Arabistan, Hizbullah'a yönelik tehditkâr politikalarının yoğunluğunu arttırdı.³¹ 4 Kasım 2017'de, Hizbullah'ı yalnızlaştırmak amacıyla Suudi Arabistan'ın sözde baskısı altında Riyad'ta duyurulan başbakan Saad Harîrî'nin istifası, Harîrî için büyük bir prestij kaybına sebep oldu.³² Bu olaylar 14 Mart ittifakındaki gerilimi gün yüzüne çıkarttı.³³ Fakat, Avn'ın bu krizi çözüme kavuşturmadaki aktif rolü, Avn ve partisi için olumlu bir gelişme olarak yansdı.³⁴ Reel politik sahadaki bu gelişmelerin neticesi olarak güçler dengesi ciddi ölçüde ÖYH-Hizbullah ittifakı lehine değişti.³⁵ Bunların sonucunda Avn 2014-2016 cumhurbaşkanlığı seçimlerini kazanırken, Hizbullah ve ÖYH de 2018 milletvekili seçimlerinde çoğunluğu ele geçirdi.³⁶

***Bu, 14 Mart ittifakının temel siyasi iddialarını
zayıflattı ve ittifakı kendi tabanından
uzaklaştırarak daha önce rakip olan kamplar
arasındaki sınırları bulanıklaştırdı***

“Hepsi Demek, Hepsi Demektir!": 15 Yıllık İttifaktaki Çatlaklar

2019 yılının başından itibaren yaşanan şiddetli gelişmeleri müteakip, ÖYH ve Hizbullah arasındaki süregelen güçlü ittifakın ülkedeki siyasi çalkantı sebebiyle sarsılmaya başladığı görülmektedir. Kronik yolsuzluk, Hizbullah'ın izolasyonist politikaları, Beyrut Limanı patlamasının dallanıp budaklanan sonuçları, Maruni söylemindeki dönüşüm, dış politikadaki ayrışma ve giderek artan uluslararası baskı ve hükümet kurma sürecinde yaşanan çıkmaz, ittifak içerisindeki temel ihtilaf noktalarını oluşturmaktadır.

a. 2019 Protestoları ve Hizbullah'ın Sırtındaki Yük

2019 protestoları, her ikisi de kamuoyu önünde yolsuzlukla suçlanan ÖYH ve Emel Hareketi'nin Hizbullah'la kurduğu ittifaklara altından kalkması güç birer yük yükledi.

17 Ekim 2019 tarihinde yüzlerce sinirli protestocu benzin, tütün ve WhatsApp aramalarına konulan yeni vergileri protesto etmek amacıyla Lübnan genelinde sokağa döküldü.³⁷ Protestolar birden sıkışmış ekonomiyi, işsizliği ve yolsuzluğu hedef almaya başladı.³⁸ Özellikle kronik yolsuzluk ve siyasi elitler protestocuların temel şikâyet konusunu oluşturdu. Bu elitler arasındaki ÖYH lideri ve Cumhurbaşkanı Avn'ın damadı Cibrân Bâsîl iktisadi ve siyasi sistemdeki yolsuzluğun simgesi olarak protestocuların temel hedefi haline geldi. Protestocular Bâsîl'i sert ve aşağılayıcı sloganlarla hedef aldılar.³⁹ 2020 Dünya Ekonomi Forumu'na katılacağı sırada, yaptığı yolsuzlukları belirten e-dilekçelerle Bâsîl'in katılımının iptal edilmesini talep eden protestocular,⁴⁰ onu dünya kamuoyu önünde açıklama yapmaya zorladılar.⁴¹ Bâsîl hükümet fonlarını paravan şirketler yoluyla kendisine yakın isimlere aktarmak, devasa bütçe açığı ve sismik araştırma ihalelerinden gelen 33 milyon doların bilinmeyen akıbeti⁴² gibi aralarında Enerji Bakanlığı'ndaki göreviyle de ilişkili çeşitli yolsuzluk skandallarıyla suçlanmaktaydı.⁴³ Kamuoyunun ÖYH siyasetçilerini yolsuzlukla giderek daha fazla ilişkilendirmesi, ÖYH'nin 2005'ten beri seslendirdiği temel yolsuzluk karşıtı siyasi söyleminin içi boşalttı. Nitekim ekonomik çıkmaz ve siyasi tıkanmışlıktan muzdarip olan Şii camianın da Meclis Başkanı ve Emel Hareketi lideri Nebîh Berrî'nin ilişkili olduğu bu yozlaşmış düzenden aynı şekilde rahatsız olduğu görülmektedir.⁴⁴

Hizbullah lideri Nasrallah'ın protestoculara yönelik saldırı ve karalamaları, Hizbullah'ın bu siyasi düzenin başat koruyucusu olduğu algısını yükseltti.⁴⁵ Ayrıca, bazı Hizbullah sempatanlarının protestoculara yönelik şiddet eylemleri⁴⁶ ve parti liderlerinin bunlara örtük desteği de Hizbullah'ın

Müttefiklerini ve yönettiği siyasi düzeni korumayı sürdüren Hizbullah'ın bu ilişki ağları örgütün kamuoyundaki imajına ciddi zarar verdi

bu müesses nizamı sürdürmek için mezhepçi bir çatışmaya varabilecek seviyeye kadar tüm araçlarını seferber etmeye hazır olduğunu gösterdi. Müttefiklerini ve yönettiği siyasi düzeni korumayı sürdüren Hizbullah'ın bu ilişki ağları örgütün kamuoyundaki imajına ciddi zarar verdi.

b. Lübnan'ın Ekonomik Krizi ve İzolasyonu

İMF 2019 yılı ülke raporunda,⁴⁷ işsizlik oranının %20 civarında olduğunu belirtmekte ve borcun GSYH'ye oranında Lübnan'ın 2020 yılında dünyanın en büyük üçüncü ülkesi olacağı tahmini yapılmaktaydı.⁴⁸ 2021 yılı itibarıyla Lübnan'ın içinden geçtiği iktisadi ve mali kriz, 19. yüzyılın ortalarından bu yana dünya genelinde muhtemel en şiddetli üç kriz dönemi arasında yer aldı.⁴⁹ Lübnan lirası 2019'dan itibaren yaklaşık %90 değer kaybetti⁵⁰ ve ekonomik krizi daha da derinleştiren izolasyonist politikaları sebebiyle Hizbullah bu krizden sorumlu tutulmaktaydı.

Arap ayaklanmaları sırasında İran'ın bölgedeki ana taşeronu imajı çizen Hizbullah, Suriye Savaşı'na müdahil olarak Esed'i destekledi. Bu durum Lübnan'ı bölgedeki yakın ülkelere ve özellikle de Körfez Ülkeleri'nden uzaklaştırdı.⁵¹ Bu izolasyon bir mali yardım krizi ortaya çıkarttı.⁵² Buna karşı olarak, Patrik Bişâra Potrus Er-Râî tarafından temsil edilen Maruni dini otoritesi, ülkenin kurtulması için Lübnan'ın izolasyonu neticesinde artacak tehlikelere de dikkat çekmek suretiyle sıklıkla uluslararasılaşma çağrısında bulundu ve bu konuda uluslararası düzeyde toplantılar düzenlenmesini talep etti.⁵³ Bu çağrılar ÖYH'yi, iktidardaki ortağı Hizbullah ile Hristiyan camianın düşüncelerini etkilemeye devam eden Maruni patriği arasında idaresi güç bir pozisyonda bıraktı.

c. Hizbullah'ın Lübnan'ı Tehdit Eden Silahları: Beyrut Limanı Patlaması

4 Ağustos 2020'de Beyrut Limanı'ndaki travmatik patlama, iki parti arasındaki ilişkinin geleceği açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur. Şüpheli şekilde limanda depolanmış olan amonyum nitratın infilak etmesi, mesul yetkililerin ihmalkarlığı sebebiyle büyük bir yıkıma sebep oldu. Hizbullah'ın kontrolünde olduğu düşünülen ve iddialara göre Suriye Savaşı'nın başlıca tedarik noktalarından biri olan Beyrut Limanı'ndaki bu patlama, muhaliflerin Hizbullah'ın silahlarının Lübnan'a ve Lübnanlı Hristiyanlara yönelik bir tehdit oluşturduğu şeklindeki iddialarını güçlendirdi.⁵⁴ Kendisini Hristiyanların hamisi olarak lanse eden ÖYH, Beyrut'un kalbindeki bu travmatik patlamaya ve akabindeki soruşturma davasına yönelik daha sert ve daha eleştirel bir tutum sergilemesi yönünde ağır bir kamuoyu baskısı hissetti.

4 Ağustos 2020'de Beyrut Limanı'ndaki travmatik patlama, iki parti arasındaki ilişkinin geleceği açısından bir dönüm noktası oluşturmuştur

d. Maruni Patriği Er-Râî'nin Değişen Söylemi

Maruni Patrikhanesi kendisini Lübnan devletinin kurucu unsuru olarak görmekte ve bunu “tarihsel” misyon olarak kabul etmektedir. Dini otoritenin siyasal söylemleri Maruni toplum üzerinde kayda değer bir etkiye sahiptir.⁵⁵ ÖYH'nin Hizbullah ile ilişkisinde Er-Râî ilk başta Hizbullah'a yönelik kapsayıcı, ılımlı ve diyalog merkezli bir söylem benimsedi. Hizbullah'ın mühimmatlarını, Suriye'deki Hristiyan azınlığın güvenliği açısından önemli bir unsur olarak değerlendirdiyordu.⁵⁶ Fakat Er-Râî Mayıs 2014'te İsrail'i ziyaret eden ilk patrik oldu ve bu ziyaret Suriye İç Savaşı'nın başından beri süregelen Hizbullah ile arasındaki sıcak atmosferi ortadan kaldırdı.⁵⁷ Sonrasında Er-Râî, Lübnan devletinin birliğini vurgulayan ve bu arada Hizbullah'ın Lübnan'daki “bölücü” etkisini öne çıkaran eleştirel bir dil benimsemeye başladı.⁵⁸ Bu süreçte Er-Râî, 14 Mart İttifakı'nda yer alan diğer Hristiyan partilerinkine benzer bir söylem geliştirdi. Lübnan siyaseti üzerinde gittikçe yükselen Suudi-İran rekabeti esnasında Er-Râî'nin Suudi Arabistan'a yaptığı ziyaret bir mesaj olarak algılandı.⁵⁹ Ayrıca Er-Râî, Lübnan'ın ekonomik krizinden Hizbullah'ın izolasyonist politikalarını sorumlu tuttu.⁶⁰ Buna ek olarak Er-Râî partilerin dışarıdan gelen müdahalelere mesafeli durması gerektiğini söylemekte ve Beyrut Limanı patlaması sonrasındaki krizi çözmek için bir an evvel hükümet kurmaları gerektiğini ifade etmekteydi. Tüm bunlar dolaylı biçimde İran-Hizbullah arasındaki yakın ilişkiyi eleştiren söylemlerdi.⁶¹

e. Karşıt Dış Politika Yaklaşımları ve Uluslararası Baskı

Dış politika, ÖYH ve Hizbullah'ın son birkaç yıl içerisinde artan biçimde farklı yaklaşımlar benimsedikleri bir diğer alandır. Hizbullah'ın aksine ÖYH, Suriye, İsrail ve İran konularında uluslararası kabul görmüş pozisyonları benimseme ve böylece Batı ülkeleriyle devam eden ilişkileri sürdürme eğilimindedir. ÖYH diaspora siyasetinde çok etkilidir ve zemin kaybetmemeye özen gösterdiği ABD'de yoğun lobi faaliyetleri içerisinde. Mîşâl Avn'ın Suudi Arabistan ziyaretinden sonra İran Cumhurbaşkanı Hasan Rûhânî 2017 yılında Avn'ı Tahran'a birkaç kere davet etmiş fakat Avn bu davetleri karşılıksız bırakmıştı.⁶² Aynı sene Cibrân Bâsîl, Hizbullah'ın İsrail'e yönelik malum ideolojik tutumuna aykırı olarak, “Lübnan'ın İsrail ile ideolojik bir çatışması yoktur ve Lübnan İsrail'in güvenliğine karşı değildir” şeklinde bir açıklama yaptı.⁶³ 2019 yılına geldiğimizde ise Hizbullah'ın ulusal müttefiki Avn, Suriye'yi Arap Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Zirvesi'ne davet etmedi. Hizbullah bu durumu sert şekilde eleştirdi.⁶⁴ Ayrıca, Kasım 2020'de İsrail'le başlayan deniz sınırı müzakerelerinde, Hizbullah bloğu bu müzakerelerin İsrail ile herhangi bir barış anlaşması anlamına gelmediğini vurgularken,⁶⁵ Avn bu müzakerelerin esaslı barış görüşmelerine kapı araladığını ifade etti.⁶⁶

ÖYH, Suriye, İsrail ve İran konularında uluslararası kabul görmüş pozisyonları benimseme ve böylece Batı ülkeleriyle devam eden ilişkileri sürdürme eğilimindedir

Sonrasında, Beyrut Limanı patlaması ve Er-Râî'nin tutumuyla beraber farklılıklar derinleşmeye başlarken, Hizbullah'la ilişkisi nedeniyle ÖYH'ye yönelik uluslararası baskı da artmaya başladı. Trump yönetiminin İran rejimine ve onun bölgedeki müttefiklerine “maksimum baskı” politikasını uyguladığı dönemde, Hizbullah'a bağlı birçok kurum ve yetkili uluslararası yaptırıma tabi tutuldu. Hizbullah'la ilişkili çok sayıda kişi ve şirkete yönelik yaptırımların yanı sıra,⁶⁷ 6 Kasım 2020'de ABD, yolsuzluk suçlamaları sebebiyle Cibrân Bâsîl'e ekonomik yaptırımlar getirdi.⁶⁸ Ardından ABD Dışişleri Bakanı Michael R. Pompeo, “bu yolsuzluk faaliyetleriyle Bâsîl, aynı zamanda iyi yönetişimi baltaladı ve Hizbullah'ın istikrarsızlaştırıcı faaliyetlerine yardım ve yataklık ederek Lübnan'a musallat olan hakim yolsuzluk ve siyasi iltimas sistemine katkıda bulundu” şeklinde bir açıklama yaptı.⁶⁹ ABD'nin eski Lübnan büyükelçisi Jeffret Feltman da, “Hizbullah'ın Lübnan'daki siyasi egemenliğini genişletmesinde hiç kimsenin Bâsîl'den daha fazla katkı sunamadığını” söyledi.⁷⁰ Bu uluslararası baskının maliyeti ÖYH için katlanması güç bir hale geldi ve ÖYH'li isimlerin Hizbullah'a yönelik eleştirileri kamuoyunda daha fazla duyulmaya başlandı. Eğer bu zarar müttefiki tarafından iyi şartlarda tazmin edilemezse, ÖYH nihayetinde bu ittifakın sürdürülmesinin çok fazla maliyeti olduğuna karar verebilir.

f. Hizbullah'ın Müttefikleri Arasındaki Çatışan Çıkarlar ve Hükümet Kurma Sürecindeki Anlaşmazlıklar

Hizbullah ve ÖYH arasındaki diğer gerilim noktası, Hizbullah'ın Şii müttefiki Emel ile Hristiyan müttefiki ÖYH arasındaki ciddi anlaşmazlıklardır. Her ne kadar Hizbullah bu çatışmaları uzun süredir idare etmeyi başarsa da bu iki parti arasındaki sorunlar gün geçtikçe fazlalaşmaktadır. Hizbullah'ın bu ilişkileri bundan sonra nasıl idare edeceği önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır. Emel lider Nebîh Berrî 2016 cumhurbaşkanlığı seçiminde Avn'a oy vermeyeceğini ilan etmişti.⁷¹ Seçim kampanyaları sırasında, Bâsîl'in Berrî'yi “*baltacı*” yani haydut şeklinde isimlendirdiği bir video sızmıştı ve bu şiddetli sokak eylemlerine neden olmuştu.⁷² Ayrıca, enerji ve elektrik sorunları ile parlamento seçimleri başta olmak üzere çeşitli kabine meselelerinde yaşanan anlaşmazlıklar⁷³ ve iki tarafın karşılıklı yolsuzluk suçlamaları aradaki tansiyonu hep yüksek tuttu.⁷⁴

2018 milletvekili seçimleri sonrasında derinleşen hükümet kurma krizlerinde, hem Emel ve ÖYH arasındaki malum anlaşmazlıklar hem de kabine üzerindeki çıkar çatışmaları çoğu zaman müttefikleri doğrudan karşı karşıya getirdi. Bir taraftan ÖYH diğer taraftan ise Şii ikili, hükümet kurma krizinde üç ana noktada anlaşamadı:

Her ne kadar Hizbullah bu çatışmaları uzun süredir idare etmeyi başarsa da bu iki parti arasındaki sorunlar gün geçtikçe fazlalaşmaktadır. Hizbullah'ın bu ilişkileri bundan sonra nasıl idare edeceği önemli bir soru olarak karşımızda durmaktadır

İlk anlaşmazlık noktası kabinedeki veto gücü meselesiydi. Avn döneminin ikinci hükümetinin oluşumu sırasında Hizbullah, Mayıs 2018 seçimlerinden itibaren Avn ve Bâsîl'e veto gücü sağlayacak kabinede on bir sandalye vermek konusunda ciddi tereddüt içerisindeydi. Ayrıca Hizbullah Avn tarafından veto yiyen altı Sünni müttefikinin kabinede yer almasını istiyordu.⁷⁵ Başbakan adayı Mustafa Edîb'in istifasından sonra Saad Harîrî, Hizbullah ve Emel desteğiyle yeni başbakan adayı olarak atandı. Fakat, Avn'ın veto gücü kazanmak amacıyla kabine sandalyelerinin üçte birini talep etmesi sebebiyle Harîrî bu hükümeti kurmayı başaramadı.⁷⁶

Hizbullah ve ÖYH arasında kabinedeki ikinci anlaşmazlık noktası, ülkenin tüm ulusal ve uluslararası sermaye akışını Merkez Bankası'yla beraber yöneten Maliye Bakanlığı üzerindeki güç çatışmasıdır. Bu bakanlığın Şiilere ayrılması gerektiği iddiasındaki Hizbullah ve Emel, bakanlıkların mezhebe dayalı biçimde bölünmesini eleştiren ÖYH ile zıtlasma pahasına Maliye Bakanlığı'nı ele geçirmekte ısrarcı oldu.⁷⁷ Sonrasında ise Harîrî, bu bakanlığa bağımsız bir Şii ismi görevlendireceği sözünü vererek Şii ikilinin desteğini kazandı.⁷⁸ Benzer şekilde, Sünni iş adamı ve eski başbakanlardan Necîb Mîkâtî de aynı stratejiyi izleyerek, Nebîh Berrî tarafından atanmış bir eski Merkez Bankası yetkilisi olan ve Merkez Bankası başkanı Riyâd Selâme'nin yakın arkadaşı olan Yûsuf Halîl'i Maliye Bakanlığı'nın başına geçirmişti.⁷⁹

Başbakanlık makamı için Harîrî'nin görevlendirilmesinde yaşanan anlaşmazlıklar ÖYH, Hizbullah ve Emel arasındaki bir diğer gerginlik noktasıdır. Yukarıda belirtildiği gibi, ulusal müttefikinin desteğine rağmen Avn hem bu yıl hem de bir önceki yıl Harîrî'nin hükümet kurma sürecine muhalefet etmişti. Harîrî'nin bu yılki başbakanlığı için Nebîh Berrî güçlü bir destek ortaya koyarken, tam aksine Avn, Lübnan'ın mevcut koşullarında erken seçim kartını öne sürdü.⁸⁰ Hem de bunu meclisteki ağırlığının düşmesi ihtimalinden dolayı Hizbullah'ın erken seçimden endişe ettiğini bilmesine rağmen gerçekleştirdi. Daha öncesinde ise, 2019 Ocak ayında Harîrî başbakanlığında yeni bir hükümet kuruluyorken, ÖYH'yi temsilen Dışişleri Bakanlığı yapan Cibrân Bâsîl, veto gücünü elinde bulundurması sayesinde Harîrî ile açık bir güç çatışmasına girmişti.⁸¹

Beyrut Limanı soruşturmaları sırasında 14 Ekim 2021'de gerçekleşen Tayyûne çatışması ve bunu izleyen kabine krizi ÖYH, Emel ve Hizbullah arasındaki ilişkileri daha da karmaşık hale getirdi. Beyrut Limanı soruşturmalarının üzerlerinde oluşturduğu baskıyı hafifletmek için hâkim Fâdî

Hizbullah Emel ile olan yıkılmaz ittifakını sürdürdüğünü kamuoyuna göstermeye çalışmakta, ancak ÖYH ile Emel'in anlaşmazlık yaşadığı konularda Emel'in değil genellikle ÖYH'nin tarafında yer almaktadır

Savvân'ı görevden ihraç etmeyi başaran Şii ikili,⁸² Emel milletvekillerinin dokunulmazlığını kaldırması ve onları duruşmaya çağırmasının ardından savcı Târık Bîtâr'ın da ihracını talep etti.⁸³ Bu talep mahkeme tarafından reddedilince, Şii ikili sokak eylemleri düzenledi ve Hristiyan Lübnan Kuvvetleri (LK) sempatizanları ile Tayyûne mahallesinde girdikleri çatışmada yedi kişi hayatını kaybetti.⁸⁴

Bu süreçte Şii ikili, ÖYH'nin Bîtâr karşısındaki pasif tutumundan ve soruşturmaların sokak eylemleriyle çözülemeyeceği şeklindeki açıklamasından rahatsızlık duymaktaydı.⁸⁵ Ayrıca Lübnan Cumhurbaşkanı Mîşâl Avn, "masum olanlar yargıdan korkmaz" şeklinde suçlayıcı bir tweet de attı.⁸⁶ Olayların ardından Emel ve ÖYH, saldırılara ilişkin birbirlerine karşı sert ifadeler içeren açıklamalar yayımladılar. Bunun üzerine Berrî, ÖYH'yi Tayyûne olaylarında LK'yı desteklemekle ve Emel ile Hizbullah arasındaki "gerçek ittifakı" bozmaya çalışmakla suçladı. Ayrıca Berrî, Avn'ı "cumhurbaşkanlığı döneminde ülke cehenneme dönene kadar ülkeyi sürüklediği felaketler ve yetersizlikler sebebiyle" açıkça hedef aldı.⁸⁷

Son olarak diaspora oyları konusunda mecliste yaşanan tartışmanın da gösterdiği üzere, Hizbullah Emel ile olan yıkılmaz ittifakını sürdürdüğünü kamuoyuna göstermeye çalışmakta, ancak ÖYH ile Emel'in anlaşmazlık yaşadığı konularda Emel'in değil genellikle ÖYH'nin tarafında yer almaktadır.⁸⁸

Sonuç

2019 yılından itibaren yaşanan gelişmelere baktığımızda, Lübnan'da yaşanan büyük sorunlar nedeniyle suçlanan ÖYH ve Hizbullah arasındaki on beş yıllık stratejik ittifakın temelleri her zamankinden daha zayıf gözükmektedir. ÖYH ve Hizbullah yalnızca kabine kurma gibi meselelerde ayrışmakla kalmadılar, aynı zamanda dahili ya da harici belli boyutlarda birbirlerine yük oluşturmaya başladılar. Müttefiklerin kendi çıkarlarını gözeterek bu yüklere ne ölçüde tahammül edecekleri ve alternatif ittifakların oluşma ihtimali, nihayetinde ittifakın sürdürülebilirliğini belirleyecektir. Sahne arkasında tasarlanan farklı potansiyel ittifak modelleri bu ilişkiyi yeterince gerginleştirmektedir. İki taraf arasındaki Mutabakat Bildirisi'nin geleceğini belirleyecek bir diğer faktör de uluslararası düzendir. Biden yönetiminin yeşil ışık yaktığı ABD ve İran arasındaki nükleer müzakerelerin yeniden başlatılması fikri⁸⁹ Lübnan'ın izolasyonunu tersine çevirebilir ve Hizbullah'a ülke içinde bir soluk aldirabilir. Yeni girilen süreçte ÖYH ve Emel liman soruşturmasında birbirlerine karşı güçlü söylemsel pozisyonları sürdürerek seçimler öncesinde seçmen tabanlarını konsolide etmeye çalışacaklardır. Şimdiye kadar ÖYH ve Hizbullah'ın karşılıklı sataşmaları stratejik bir çatlağın işaretleri olmaktan çok taktiksel manevralar olarak değerlendirilebilir. Nitekim partiler arası bu ilişkilerin mahiyeti, önümüzdeki günlerde ortaya çıkacak yeni seçim ittifaklarına kadar belirsiz kalmaya devam edecektir.

Referanslar

- 1- "المجلس السياسي في التيار: تفاهم مار مخايل ردع إسرائيل ولكنه لم ينجح في مشروع بناء الدولة", Tayyar, 6 Şubat 2021. <https://bit.ly/2SO8YVW3>
- "FPM Says Its Agreement with Hizbullah Failed at State-Building", Naharnet, 06 Şubat 2021. <http://www.naharnet.com/stories/en/279229-fpm-says-its-agreement-with-hizbullah-failed-at-state-building>
- 2- Nicholas Blanford, "Hezbollah's Evolution from Lebanese Militia to Regional Player", Middle East Institute, 28 Kasım 2017. Alınan yer: <https://www.mei.edu/publications/hezbollahs-evolution-lebanese-militia-regional-player>
- 3- Jihad Taha, 2016, "Hezbollah After the Lebanese Civil War: How the Taif Agreement Created a Window of Opportunity for the Continued Existence of the 'Party of God'" (yüksek lisans tezi), Aalborg University: Copenhagen. Alınan yer: [https://projekter.aau.dk/projekter/en/studentthesis/hezbollah-after-the-lebanese-civil-war-how-the-taif-agreement-created-a-window-of-opportunity-for-the-continued-existence-of-the-party-of-god\(7a-71ed72-634a-479a-8170-ce8b28294e73\).html](https://projekter.aau.dk/projekter/en/studentthesis/hezbollah-after-the-lebanese-civil-war-how-the-taif-agreement-created-a-window-of-opportunity-for-the-continued-existence-of-the-party-of-god(7a-71ed72-634a-479a-8170-ce8b28294e73).html)
- 4- Bu seçimlerde Hizbullah, 1992 yılında 8, 1996 yılında 7 ve 2000 yılında 10 sandalye elde etmeyi başardı.
- 5- 1983 yılında 63 kişinin hayatını kaybettiği Beyrut ABD Büyükelçiliği bombalı saldırısı, 1992 yılında Buenos Aires'te İsrail Büyükelçiliğine bombalı saldırı, 1994 yılında Londra İsrail Büyükelçiliğine ve Buenos Aires Yahudi Cemaati Merkezine bombalı araç saldırısı, 2005 yılında Lübanan Başbakanı Refik Harîrî suikasti ve 2006 yılında iki İsrail askerini kaçırmak.
- Kali Robinson, "What is Hezbollah?", Council on Foreign Relations, 1 Eylül 2020. www.cfr.org/backgrounder/what-hezbollah
- 6- Joseph P. Helou, 2020. "The Rise of Aoun and His Movement (1988-1990)" *Activism, Change and Sectarianism in the Free Patriotic Movement in Lebanon* içinde. Palgrave MacMillian
- 7- Joseph P. Helou, 2020. "The Free Patriotic Movement's Emergence in the Complex Political Economy of Post-war Period", *Activism, Change and Sectarianism in the Free Patriotic Movement in Lebanon* içinde. Palgrave MacMillian.
- 8- Kornet Şehvân Meclisi'nin ilke ve hedefleri için: https://themiddleeastmirror.weebly.com/uploads/7/5/3/0/7530186/qornet_shehwan_gathering.pdf
- 9- "Syria Accountability and Lebanese Sovereign Restoration Act of 2003", Public Law 108-175, 12 Aralık 2003. Alınan yer: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-108publ175/pdf/PLAW-108publ175.pdf>
- 10- "Aoun urges US to adopt Syria Accountability Act", The Daily Star Lebanon, 19 Eylül 2003. <https://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2003/Sep-19/43256-aoun-urges-us-to-adopt-syria-accountability-act.ashx>
- 11- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları: 1559. Karar. 2004. <http://unscr.com/en/resolutions/1559>
- 12- Joseph P. Helou, 2020. "The Free Patriotic Movement's Emergence in the Complex Political Economy of Post-war Period", *Activism, Change and Sectarianism in the Free Patriotic Movement in Lebanon* içinde. Palgrave MacMillian.
- 13- Tâif Antlaşması sonrasındaki mezhepçi güç dağılımını açıklayan detaylı bir analiz için: Joseph Bahout, "The Unraveling of Lebanon's Taif Agreement: Limits of Sect-Based Power Sharing", 16 Mayıs 2016. <https://carnegie-endowment.org/2016/05/16/unraveling-of-lebanon-s-taif-agreement-limits-of-sect-based-power-sharing-pub-63571>
- 14- Joseph A. Kechichian, 2016, "Does the Lebanese Constitution Need a Facelift?", Gulf News. Alınan yer: <http://gulfnews.com/world/mena/does-the-lebanese-constitution-need-a-facelift-1.1879280>
- 15- Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları: 1559. Karar. 2004. <http://unscr.com/en/resolutions/1559>
- 16- Krista E. Wiegand, "Reformation of a Terrorist Group: Hezbollah as a Lebanese Political Party", *Studies in Conflict and Terrorism*, 23 Temmuz 2009. Alınan yer: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/10576100903039320?journalCode=uter20>
- 17- Joseph P. Helou, 2020. "Risks of Party Transition and Sectarian Politics (2005-2015)", *Activism, Change and Sectarianism in the Free Patriotic Movement in Lebanon* içinde. Palgrave MacMillian.
- 18- Fouad Ilias, "The Memorandum of Understanding: Full Text of Memorandum of Understanding between Hezbollah and Free Patriotic Movement declared on February 6th, 2006", *The Evolving Patterns of Lebanese Politics in Post Syria Lebanon* içinde. Graduate Institute Publications. Alınan yer: <https://books.openedition.org/iheid/268?lang=en#text>

- 19- Bouchra Bouyoub, "The Free Patriotic Movement and Hezbollah Political Entente: A Paradigm Shift in Lebanese Identity and State Formation?" *State Formation and Identity in the Middle East and North Africa* içinde. Palgrave Macmillian.
- 20- Bu hükümette, Suriye karşıtı ve Amerika yanlısı partiler (Gelecek Hareketi, Lübnan Kuvvetleri, İlerici Sosyalist Parti) 24 sandelye ile çoğunluğu oluşturuyordu. Öte taraftan, Suriye yanlısı (Hizbullah ve Emel) siyasetçiler Bakanlar Kurulu ve Parlemantoda azınlık konumundaydılar.
- 21- "Lebanese Prime Minister: Disarm Hezbollah, Israel Withdraw", ABC News, 1 Ağustos 2006. <https://abcnews.go.com/WNT/Mideast/story?id=2257499&page=1>
- 22- "Beirut challenge to Hezbollah telecom network", France 24, 6 Mayıs 2008. <https://www.france24.com/en/20080506-beirut-challenge-hezbollah-telecom-network-lebanon>
- 23- "Hezbollah Seizes Swath of Beirut From U.S.-Backed Lebanon Government", The New York Times, 10 Mayıs 2008. <https://www.nytimes.com/2008/05/10/world/middleeast/10lebanon.html>
- 24- "Deal for Lebanese Factions Leaves Hezbollah Stronger", The New York Times, 22 Mayıs 2008. <https://www.nytimes.com/2008/05/22/world/middleeast/22lebanon.html>
- 25- Doha Anlaşması'nda, ağırlıklı olarak Hristiyan nüfuslu yerlerin ayrı ve yeni birer seçim bölgesi olarak kabul edildiği 1960 yasasına göre tasarlandı. Örneğin Beyrut'un tek seçim bölgesi üçe bölündü. Doha Anlaşması'nın tam metni için: <https://peacemaker.un.org/lebanon-dohaagreement2008>
- 26- Final Report on The Lebanese Parliamentary Election, The National Democratic Institute, 47, 7 Haziran 2009. Alınan yer: https://www.ndi.org/files/Lebanese_Elections_Report_2009.pdf.
- 27- "Aoun sees role for Hezbollah until threats to Lebanon cease", Al-Monitor, 21 Eylül 2017. <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2017/09/lebanon-president-aoun-unga-hezbollah-threat-syria-israel.html>
- 28- "Who is Lebanon's Ahmed al-Assir?", Al Jazeera, 26 Haziran 2013. <https://www.aljazeera.com/features/2013/6/26/who-is-lebanons-ahmed-al-assir>
- 29- "Hezbollah, Syria army launch offensive at Syrian-Lebanese border", Reuters, 21 Temmuz 2017. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-lebanon-idUSKBN1A6o8S>
- 30- "Pulling Lebanon out of the Pit", Crisis Group, 8 Haziran 2020. <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/lebanon/214-pulling-lebanon-out-pit>
- 31- Bruce Riedel, "Saudi Arabia turns up the heat on Hezbollah", Brookings Institute, 29 Mart 2016. <https://www.brookings.edu/blog/markaz/2016/03/29/saudi-arabia-turns-up-the-heat-on-hezbollah/>
- 32- "Saad Hariri Quits as Lebanon Prime Minister, Blaming Iran", The New York Times, 4 Kasım 2017. <https://www.nytimes.com/2017/11/04/world/middleeast/saad-hariri-lebanon-iran.html>
- 33- "Lebanese Forces, Future Movement's Relations Aggravated", ASharq Al-Awsat, 14 Aralık 2017 <https://english.aawsat.com/home/article/1112941/lebanese-forces-future-movements-relations-aggravated>
- 34- "Michel Aoun: Nothing justifies Saad Hariri's detention", Al Jazeera, 15 Kasım 2017. <https://www.aljazeera.com/news/2017/11/15/michel-aoun-nothing-justifies-saad-hariris-detention>
- 35- Halim Shebaya, "Where do Lebanon's Christians stand on Hezbollah?", Al Jazeera, 30 Kasım 2017. <https://www.aljazeera.com/opinions/2017/11/30/where-do-lebanons-christians-stand-on-hezbollah/?gb=true>
- 36- "Hezbollah, Amal and allies biggest winners in Lebanon elections", Al Jazeera, 8 Mayıs 2018. <https://www.aljazeera.com/news/2018/5/8/hezbollah-amal-and-allies-biggest-winners-in-lebanon-elections>
- 37- "Lebanon scraps WhatsApp tax as protests rage", BBC, 18 Ekim 2019. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-50095448>
- 38- "Lebanese overcome sectarian divide, unite for protests", Anadolu Agency, 20 Kasım 2019. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/lebanese-overcome-sectarian-divide-unite-for-protests/1650534>
- 39- "Bassil Tells FPMers 'Don't Fear' as They Chant Own 'Hela Ho' Slogan", Naharnet, 24 Ekim 2019. <http://www.naharnet.com/stories/en/265888>
- 40- "Public uproar in protest-hit Lebanon over FM's Davos invite", France 24, 20 Ocak 2020. <https://www.france24.com/en/20200120-public-uproar-in-protest-hit-lebanon-over-fm-s-davos-invite>
- 41- "Lebanon's former foreign minister tries to defend Davos trip as country faces economic collapse", CNBC, 23 Ocak 2020. <https://www.cnb.com/2020/01/23/lebanons-former-foreign-minister-tries-to-defend-davos-trip.html>

- 42- “We are being open and transparent”, Executive, 17 Ekim 2013. <https://www.executive-magazine.com/economics-policy/gebran-bassil-qa>
- 43- “Treasury Targets Corruption in Lebanon”, U.S. Department of the Treasury, 6 Kasım 2020. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1177>
- 44- Vivian Y. ve Hwaida S. yaptıkları röportajlarda, Şii camianın Nasrallah’a sadık kalan ancak mevcut yozlaşmış sisteme de karşı duran birçok üyesinin düşüncelerini aktarıyor. Bakınız: <https://www.nytimes.com/2020/02/04/world/middleeast/lebanon-protests-shiites-hezbollah.html>
- Baida Bahs hazırladığı raporda, Şii camianın Nebatiyye vilayetinde Hizbullah ve Emel’e karşı çıkan protestolara katılmasının “Şii birliği” fikrini sarstığını söylüyor. Bakınız: <https://carnegie-mec.org/diwan/82388>
- 45- “Lebanon’s Nasrallah backs government amid raging protests”, Al Jazeera, 19 Ekim 2019. <https://www.aljazeera.com/news/2019/10/19/lebanons-nasrallah-backs-government-amid-raging-protests>
- 46- “Hezbollah supporters attack protesters in Lebanon”, Anadolu Agency, 26 Kasım 2019. <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/hezbollah-supporters-attack-protesters-in-lebanon/1655633>
- 47- “Lebanon: 2019 Article IV Consultation-Press Release; Staff Report; Informational Annex; and Statement by the Executive Director for Lebanon”, International Monetary Fund (IMF), 17 Ekim 2019. Alınan yer: <https://www.imf.org/en/Publications/CR/Issues/2019/10/17/Lebanon-2019-Article-IV-Consultation-Press-Release-Staff-Report-Informational-Annex-and-48733>
- 48- “Lebanon: Why the country is in crisis”, BBC, 5 Ağustos 2020. <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53390108>
- 49- “Lebanon Sinking into One of the Most Severe Global Crises Episodes, amidst Deliberate Inaction”, World Bank Press Release, 1 Haziran 2021. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2021/05/01/lebanon-sinking-into-one-of-the-most-severe-global-crises-episodes>
- 50- “Lebanon: Dollars shield some from hyperinflation crisis”, DW, 13 Ağustos 2021. <https://www.dw.com/en/lebanon-dollars-shield-some-from-hyperinflation-crisis/a-58843383>
- 51- Maha Yahya, “Lebanon: Not Expecting Gulf Aid to Come Back”, Carnegie Middle East, 9 Haziran 2020. <https://carnegie-mec.org/2020/06/09/lebanon-not-expecting-gulf-aid-to-come-back-pub-82009>
- “Gulf States Withdraw Ambassadors to Lebanon Over Criticism of Yemen War”, New York Times, 30 Ekim 2021. <https://www.nytimes.com/2021/10/30/world/middleeast/lebanon-ambassadors-saudi-gulf.html>
- 52- “Lebanon’s Diab urges donors to ‘save’ crisis-hit country”, 6 Temmuz 2021. <https://www.france24.com/en/live-news/20210706-lebanon-s-diab-urges-donors-to-save-crisis-hit-country>
- “CEDRE: one year later, where are we?”, L’Orient Today, 9 Nisan, 2019. <https://today.lorientlejour.com/article/1165541/cedre-one-year-later-where-are-we-.html>
- “Gulf states cut ties with Lebanon as diplomatic row escalates,” Financial Times, 30 Ekim 2021. <https://www.ft.com/content/4f37a44a-c3db-476e-b093-8e89e3d67c69>
- 53- “Maronite patriarch implicitly criticizes Hezbollah for Lebanon’s isolation”, Al Arabiya News, 15 Temmuz 2020. <https://english.alarabiya.net/News/middle-east/2020/07/15/Maronite-patriarch-implicitly-criticizes-Hezbollah-for-Lebanon-s-isolation>
- 54- Andrew Devereux, “Beirut Port Blast Punctures Trust in Hezbollah”, The Jamestown Foundation, 23 Ekim 2020. Alınan yer: <https://jamestown.org/program/beirut-port-blast-punctures-trust-in-hezbollah/>
- 55- Rosita Di Peri, “Stretching the margins: Identity, power and new ‘frontiers’ in Lebanon’s Maronite community”, *Mediterranean Politics*, 25 Ekim 2019.
- 56- “Rai upholds stances on Syria, Hezbollah’s arms”, The Daily Star, 1 Ekim 2011. <https://www.dailystar.com.lb/News/Politics/2011/Oct-01/150199-rai-upholds-stances-on-syria-hezbollahs-arms.ashx>
- “Lebanon Patriarch and Hezbollah Chief Met to Discuss Presidential Vacuum,” YaLibnan, 4 Mayıs 2016, <http://yalibnan.com/2016/05/04/lebanon-patriarch-and-hezbollah-chief-met-to-discuss-presidential-vacuum>.
- 57- “Lebanon’s Hezbollah disapproves of patriarch’s Jerusalem trip”, Reuters, 16 Mayıs 2014. <https://www.reuters.com/article/us-lebanon-maronites-pope-idUSBREA4FoHM20140516>
- 58- “Lebanon’s top bishop slams Hizballah’s ‘divisive’ intervention in Syria”, The New Arab, 13 Mart 2017. <https://english.alaraby.co.uk/english/news/2017/3/13/lebanons-top-bishop-slams-hizballahs-divisive-intervention-in-syria>

- 59- "Lebanese Christian Leader Makes Rare Visit to Saudi Arabia", The New York Times, 14 Kasım 2017. <https://www.nytimes.com/2017/11/14/world/middleeast/saudi-arabia-lebanon-maronite-patriarch.html>
- 60- "Lebanon's Christian patriarch blames Hezbollah for crisis", The National, 17 Haziran 2020. <https://www.thenationalnews.com/world/mena/lebanon-s-christian-patriarch-blames-hezbollah-for-crisis-1.1050708>
- 61- "Lebanon's top Christian cleric urges politicians to form govt", Middle East Online, 25 Aralık 2020. <https://middle-east-online.com/en/lebanon%E2%80%99s-top-christian-cleric-urges-politicians-form-govt>
- 62- "Rouhani renews Aoun's invitation to Tehran", The Daily Star, 18 Ekim 2017. <https://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2017/Oct-18/423113-rouhani-renews-aouns-invitation-to-tehran.ashx>
- 63- "Lebanese foreign minister denounced over Israel comments", Reuters, 28 Aralık 2017. <https://www.reuters.com/article/us-lebanon-israel-idUSKBN1EM1EZ>
- 64- "Lebanon should invite Syria to Arab economic summit: Hezbollah", Xinhua, 4 Ocak 2019. http://www.xinhuanet.com/english/2019-01/04/c_137717852.htm
- 65- "Lebanon's Hezbollah: negotiating over border does not mean peace with Israel", Reuters, 8 Ekim 2020. <https://www.reuters.com/article/us-lebanon-israel-hezbollah-idUSKBN26T2CF>
- 66- "Lebanon president fails to rule out peace with Israel", Middle East Monitor, 17 Ağustos 2020. <https://www.middleeastmonitor.com/20200817-lebanon-president-fails-to-rule-out-peace-with-israel/>
- 67- "Treasury Targets High-Ranking Hizballah Officials", US Department of the Treasury, 22 Ekim 2020. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1161>
- 68- "US sanctions Lebanon-based firms, person for links to Hezbollah", Al Jazeera, 17 Eylül 2020. <https://www.aljazeera.com/economy/2020/9/17/us-sanctions-lebanon-based-firms-person-for-links-to-hezbollah>
- 69- "US imposes sanctions on seven Lebanese men connected to Hezbollah", Al Jazeera, 11 Mayıs 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/5/11/us-imposes-sanctions-on-seven-lebanese-men-connected-to-hezbollah>
- 70- "Treasury Targets Corruption in Lebanon", U.S. Department of the Treasury, 6 Kasım 2020. <https://home.treasury.gov/news/press-releases/sm1177>
- 71- "US imposes sanctions on Lebanon's former foreign minister", The Guardian, 6 Kasım 2020. <https://www.theguardian.com/world/2020/nov/06/us-imposes-sanctions-on-lebanons-former-foreign-minister>
- 72- "Trump administration sanctions Christian leader in Lebanon", Los Angeles Times, 6 Kasım 2020. <https://www.latimes.com/politics/story/2020-11-06/trump-administration-sanctions-christian-leader-in-lebanon>
- 73- "Berri: I won't vote for Aoun and won't nominate Hariri as PM", Ya Liban, 22 Ekim 2016. <https://yalibnan.com/2016/10/22/berri-i-wont-vote-for-aoun-and-wont-nominate-hariri-as-pm/>
- 74- "Protests erupt after Lebanon's foreign minister calls parliament speaker 'thug'", Middle East Eye, 30 Ocak 2018. <https://www.middleeasteye.net/news/protests-erupt-after-lebanons-foreign-minister-calls-parliament-speaker-thug>
- 75- 2017 Aralık ayında Avn, Emel Hareketi üyesi Şii Maliye Bakanı Ali Hassân Halîl'in imzası olmadan ordu subaylarını terfi ettiren bir kararnamayı imzaladı. <https://www.reuters.com/article/us-lebanon-politics-idUSKBN1Fl29Q>
- 2019 Haziran ayında Berrî ve Bâsîl, devlet bütçesindeki 80. Madde üzerine tartıştılar. https://www.zawya.com/mena/en/economy/story/Bassil_hints_at_solution_to_latest_disputeover_budget-SNG_150150881/
- 76- "الكيمياء المستحيلة... عون وبري في 7102", Annahar, Aralık 2017. <https://bit.ly/3HBW9bf>
- 77- "أمل" و«الوطني الحر» يتراشقان بالبيانات", Asharq al Awsat, 24 Ekim 2021.
- 78- Joseph Haboush, 18 Ocak 2019, "It's complicated: The Aoun-Hezbollah relationship", Middle East Institute. <https://www.mei.edu/publications/its-complicated-aoun-hezbollah-relationship>
- 79- "Lebanon's Hariri, Aoun fail to agree on cabinet formation amid turmoil", TRT World, 22 Mart 2021. <https://www.trtworld.com/middle-east/lebanon-s-hariri-aoun-fail-to-agree-on-cabinet-formation-amid-turmoil-45229>
- 80- "Lebanon's leader Mustapha Adib steps down as hopes for reform collapse", The Guardian, 26 Eylül 2020. <https://www.theguardian.com/world/2020/sep/26/lebanons-leader-mustapha-adib-steps-down-as-hopes-for-reform-collapse>
- 81- "Lebanon's Hariri Proposes Naming Independent Shiite at Finance Ministry", Ashaq Al-Awsat, 23 Eylül 2020. <https://english.aawsat.com/home/article/2524241/lebanons-hariri-proposes-naming-independent-shiite-finance-ministry>

- 79- “Senior Lebanese cenbank official proposed as finance minister in new cabinet – sources”, Reuters, 10 Eylül 2021. <https://www.reuters.com/world/middle-east/senior-lebanese-cenbank-official-proposed-finance-minister-new-cabinet-sources-2021-09-10/>
- 80- “!بزي لـ«حزب الله»: سندهب إلى المعارضة في حال الاستمرار بدعم باسيل”, Lebanon Files, 7 Mayıs 2021. <https://bit.ly/3E5Yiod>
- 81- Bâsîl, hem iktidar partisi hem de kabinede olmanın getirdiği gücü Harîrî’yi belli noktalarda ekarte etmek için kullandı. Bâsîl, ilk olarak Sünnî bir subay olan İç Güvenlik Güçleri Başkanı Tümgeneral İmâd Osmân’ı yetkiyi gasp etmek ve kusurlu çalışmak suçlamasıyla görevden almaya çalıştı. <https://www.lebanondebate.com/news/433859>
- İkinci olarak Bâsîl, Avn’ın himayesindeki Lübnan Siber Suçlarla Mücadele ve Fikri Mülkiyet Bürosu’nun eski başkanı olan Hâc’ı, aktör Ziyâd İtânî’nin hapsedilmesi için delil uydurma suçlamasından aklamak için Peter Germanos’tan Hâc-İtânî davasına müdahil olmasını istedi. <https://www.the961.com/former-lebanese-isf-officer-suzanne-al-hajj-acquitted-in-itani-case/>
- Üçüncü olarak Bâsîl, hükümetin politikasından bağımsız olarak Türkiye-Suriye sınırı hakkında Olağanüstü Arap Birliği Toplantısı’nda bir konuşma yaptı. Hemen ardından Harîrî, Bâsîl’in konuşmasını hükümetin pozisyonundan ayırıştıran bir açıklama yaptı. <https://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/2019/Oct-13/493425-hariri-distances-government-from-bassil-speech.ashx>
- 82- “Lebanese court removes investigator who charged politicians over Beirut blast”, Reuters, 18 Şubat 2021. <https://www.reuters.com/article/lebanon-crisis-blast-int-idUSKBN2A1GP>
- 83- “Port investigator Tarek Bitar has asked for permission to prosecute top officials”, L’Orient Today, 02 Temmuz 2021. <https://today.lorientlejour.com/article/1267178/port-investigator-tarek-bitar-has-asked-for-permission-to-prosecute-top-officials.html>
- 84- “At least 6 killed, dozens wounded in gunfire near Beirut protest”, Al Jazeera, 14 Ekim 2021. <https://www.aljazeera.com/news/2021/10/14/one-killed-beirut-hezbollah-protest>
- 85- “خلاف بين «حزب الله» و«الوطني الحر» حول تحقيقات المرفأ”, Ashaq Al-Awsat, 16 Ekim 2021. <https://bit.ly/3ni5YOO>
- 86- 10 Kasım 2021. https://twitter.com/General_Aoun/status/1458386553160585220
- 87- “Tension Is Escalating Between Amal And The Free Patriotic Movement”, The 961, 27 Ekim 2021. <https://www.the961.com/tension-between-amal-and-fpm/>
- 88- Gebran Bassil Wants To Appeal Parliament Decision Allowing Expats To Vote For 128 Members, the 961, 29 Ekim 2021. <https://www.the961.com/bassil-to-appeal-parliament-decision-expats-vote-128/>
- 89- Biden Administration Formally Offers to Restart Nuclear Talks with Iran”, New York Times, 18 Şubat 2021. <https://www.nytimes.com/2021/02/18/us/politics/biden-iran-nuclear.html>

YAZAR HAKKINDA

Selman Büyükkara, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler bölümünde araştırma görevlisidir. İstanbul Şehir Üniversitesi'nden mezun olmuş ve Marmara Üniversitesi'nde yüksek lisansına devam etmektedir. Temel araştırma alanları, İslamcılık, İslami hareketler, demokratikleşme ve siyaset teorisi.

AL SHARQ STRATEJİK DÜŞÜNCE KURULUŞU HAKKINDA

Al Sharq Stratejik Düşünce Kuruluşu, demokratik katılım, bilinçli vatandaşlık, çok taraflı diyalog ve sosyal adalet ideallerini teşvik etmek amacıyla, tarafsız ve titiz bir yaklaşımla araştırma yapmayı üstlenen bir düşünce kuruluşudur.

Adres: İstanbul Vizyon Park A1 Plaza Kat:6
No.:68 34197 Bahçelievler / İstanbul / Türkiye
Telefon: +90 212 603 18 15
Faks: +90-212-603 1665
E-posta: info@sharqforum.org

research.sharqforum.org

SharqStrategic

AL SHARQ
STRATEGIC
RESEARCH